

<https://doi.org/10.15407/fd2025.01.208>

УДК 101.1

**Дмитро СЕПЕТИЙ,**

доктор філософських наук, доцент,  
професор кафедри суспільних дисциплін Запорізького  
державного медико-фармацевтичного університету,  
69035, Запоріжжя, просп. Маяковського, 26  
[dmitry.sepety@gmail.com](mailto:dmitry.sepety@gmail.com)

<https://orcid.org/0000-0003-2110-3044>

SCOPUS ID: 57195280720

## **КАРЛ ПОПЕР ПРО ЗНАЧЕННЯ ТА МЕТОД ФІЛОСОФІЇ. ПЕРЕДМОВА ПЕРЕКЛАДАЧА**

---

17 вересня 2024 року виповнилося 30 років від дня смерті видатного австро-британського філософа науки та політичного філософа XX століття Карла Раймунда Попера. Творча спадщина цього філософа є дуже багатого й різнобічної, але, на жаль, недостатньо освоєною українською філософською спільнотою. Це виражається, зокрема, у малій кількості перекладів праць Попера українською мовою. З його найбільш значущих творів перекладено й видано лише дві головні праці з політичної філософії — «Відкрите суспільство та його вороги» (у перекладі Олександра Коваленка) (Поппер, 1994а) та «Злиденність історизму» (у перекладі Василя Лісового) (Поппер, 1994б); із праць з філософії науки та інших тем перекладено й опубліковано (у журналі «Актуальні проблеми духовності») лише кілька фрагментів (Поппер, 2021; Поппер, 2022). Публікація в цьому випуску ФД є невеличким внеском у заповнення цієї лакуни. До

---

Цитування: Сепетий, Д. (2025). Карл Попер про значення та метод філософії. Передмова перекладача. *Філософська думка*, 1, 208—212. <https://doi.org/10.15407/fd2025.01.208>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

уваги читача пропоновано переклади українською мовою двох текстів Попера, у яких він формулює своє розуміння значення та методу філософії, — стаття «Як я розумію філософію» (*How I see philosophy*)<sup>1</sup> та передмови до першого німецькомовного (1934 р.) та першого англomовного (1959 р.) видання праці «Логіка наукового відкриття» (*Logik der Forschung. Zur Erkenntnistheorie der modernen Naturwissenschaft* (Popper, 1934) та *The Logic of Scientific Discovery* (Popper, 1959))<sup>2</sup>.

Крім потреби у глибшому та якомога всебічнішому освоєнні творчої спадщини Попера доцільність цієї публікації зумовлена необхідністю для української філософії мати більше україномовних перекладів важливих праць із відповідної тематики. Адже саморефлексія, осмислення та переосмислення призначення філософії, її місця та ролі у культурі людства, духовно-інтелектуальному житті людини, її предметної царини та особливостей методології є невіддільною частиною процесу буття й розвитку філософії. Для формування власного освіченого та зваженого розуміння цих питань кожному філософові, ба й просто людині, що цікавиться філософією, потрібно звертатися насамперед до міркувань видатних світових філософів (до числа яких належить Карл Попер), творчо їх засвоювати у своєрідному заочному діалозі. Тому для повнокровного філософського процесу в Україні важлива доступність відповідних текстів українською мовою.

Бачення Попера щодо значення філософії та її методу було вельми неортодоксальним, і тому він не ідентифікував себе з провідними напрямками філософії свого часу. В перспективі звичного, але надто спрощеного поділу філософії XX—XXI століть на «континентальну» та «аналітичну» філософія Попера напевно ближча до останньої, хоча він і вів гостру дискусію з головними її тогочасними напрямками. Зокрема, він веде таку дискусію у передмовах до першого німецькомовного та першого англomовного видань «Логіки наукового дослідження», разом із тим відзначаючи, що для нього філософи цього напрямку — не лише опоненти, але й союзники, «оскільки з-поміж сучасних філософів вони, здається, майже єдині, хто підтримує деякі традиції раціональної філософії» (Popper, 2002: р. xviii). На противагу двом тогочасним головним школам аналітичної філософії, які тлумачили філософські проблеми як проблеми лінгвістичного вживання або значення слів і, відповідно, розглядали логічний аналіз або мовний аналіз як визначальний для філософії метод, Попер відстоює класичне розуміння філософії як інтелектуальної діяльності, спрямованої на поглиблення нашого «розуміння світу, зокрема нас самих і наших знань як частини світу» (Popper, 2002: р. xviii), і обґрунто-

<sup>1</sup> Перша версія статті була опублікована 1975 року; ревізована версія вперше опублікована 1977 року; передрук ревізованої версії, за яким здійснено переклад, опубліковано у збірці *In Search of a Better World* (Popper, 1992: pp. 173—187).

<sup>2</sup> Переклад здійснено за виданням 2002 року (Popper, 2002: xv—xxvi).

вує думку, що «не існує методу, притаманного лише філософії», що метод філософії — це «метод усієї *раціональної дискусії*», який «полягає у чіткому формулюванні проблеми та *критичному* розгляді різних запропонованих розв'язків» (Popper, 2002: р. xviii—xix). Варто зауважити, що подальший розвиток аналітичної філософії відбувався великою мірою в тому напрямку, який відстоював Попер: «лінгвістичний поворот» першої половини XX століття, який сформував критиковані Попером тенденції і був великою мірою мотивований бажанням позбутися метафізики, було скориговано «метафізичним поворотом», що розпочався з кінця 1960-х років. Сучасна аналітична філософія далека від того, щоб обмежуватися логічним аналізом та аналізом мови (хоча такий аналіз і залишається важливою частиною її репертуару), і натомість повернулася до класичних проблем метафізики, філософії свідомості та дії, епістемології, соціальної філософії, філософії релігії<sup>3</sup>.

У статті «Як я розумію філософію» Попер також полемізує з низкою поширених (насамперед у позитивістсько-аналітичній традиції) поглядів на значення філософії і пропонує своє бачення, згідно з яким філософія має справу з нагальними та серйозними проблемами<sup>4</sup> (існування

<sup>3</sup> Реймонд Таліс описує це як поворот від філософії мови до філософії свідомості, що був «невіддільним від запиту на повернення до метафізичних проблем та асоціювався з відродженням зацікавленості «реальними філософськими питаннями»» (Tallis, 1997: р. 334). Майкл Лакс та Дин Зимерман відзначають, що антиметафізична налаштованість аналітичної філософії 1930—1950-х років відійшла у небуття; починаючи з 1960-х років має місце поступове відродження традиційної метафізики (Loux, Zimmerman, 2003: pp. 1—6). Тимоті Вільямсон також звертає увагу на «відродження метафізичного теоретизування» (Williamson, 2008: р. 19) і пише про «інтелектуальне банкрутство лінгвістичного повороту» та «недавнє зростання кількості й розквіт форм філософії, які можливо втиснути в лінгвістичний поворот лише грубими прокрустовими засобами» (Williamson, 2009: р. 132).

<sup>4</sup> На питання, які саме проблеми належать до числа філософських, Попер не дає загальної відповіді-формули. Проте він пояснює в іншій праці, що, на його думку, віра в те, що існують такі «речі», як філософія, фізика, біологія чи археологія, кожна з яких має особливу «сутність» чи «природу», або що наукові дисципліни розрізняються за предметами дослідження чи різновидами речей, є хибною; натомість «дисципліни відрізняються одна від одної частково з історичних причин та міркувань адміністративної зручності (таких, як організація навчання та розподіл фінансування), а частково тому, що теорії, які ми будуємо для розв'язання наших проблем, мають тенденцію виростати у цілісні системи» (Popper 1962: р. 67). Думаю, що стосовно філософських проблем з цього випливає така відповідь. Філософськими є ті проблеми, які «з історичних причин та адміністративних міркувань» досліджувалися і досліджуються в рамках дисципліни, що називається «філософія», відповідною (історично сформованою) мисленневою спільнотою. Належність проблем та теорій до філософії визначається не предметом, який можна чітко сформулювати, а історичною філософською традицією та зв'язком і спорідненістю нових проблем із традиційними філософськими проблемами (Вітгенштайнова «родинна схожість»).

яких заперечували Людвіг Вітгенштайн та позитивісти Віденського гуртка); «усі люди є філософами», у тому сенсі, що навіть «коли вони не усвідомлюють, що мають філософські проблеми, то принаймні мають філософські передсуди» — теорії, які вони увібрали зі свого інтелектуального середовища або з традиції та сприймають як належне; існування та необхідність критичного обговорення філософських проблем та передсудів є «єдиним виправданням того, що можна назвати професійною або академічною філософією» (Popper, 1992: pp. 177, 179).

Головні труднощі, що виникали у процесі перекладу зазначених текстів, стосувалися вибору оптимального варіанту перекладу слів, які є загальноживаними в англійській мові, але не мають досить точного відповідника в українській мові, або україномовні відповідники мають дещо інші конотації і ця відмінність є значущою у даному контексті. Зокрема, це стосується таких слів і виразів як «common sense», «senseless», «experiences», «explaining away», «belief», «resignation». Стосовно «common sense», у епістемологічному контексті видається доречним вживати «звичайний глузд» замість більш звичного «здоровий глузд», щоб уникнути оцінювальної конотації прикметника «здоровий». Слово «senseless» у контексті, що стосується позитивістських тверджень про осмисленість слів та висловлювань, перекладено як «безсенсовний» (оскільки більш звичайне в українській мові «безглуздий» вказує на відсутність глузду, а не сенсу). «Experiences», що в англійській мові вживається для позначення суб'єктивних переживань (відчуттів, емоцій тощо), перекладено як «досвіди»; на мою думку, хоча таке вживання й нетипове для української мови (зазвичай в українській мові слово «досвід» вживають лише в однині та в іншому розумінні), його варто запровадити у філософській літературі (особливо, у філософії свідомості). «Explaining away» перекладено одноразово як «пояснення-розвіювання», що дає змогу досить адекватно передати сенс висловлювання, у якому вжито цей вираз. Іменник «belief», який не має досить точного україномовного відповідника, перекладено ситуативно по кілька разів як «віра», «переконання», «думка», «погляд» — залежно від того, що видавалося більш семантично та стилістично доречним у певному висловлюванні. Однокореневе дієслово «believe» перекладається як «вважати» в контексті «believe that» та «вірити» в контексті «believe in». «Resignation» перекладено як «упокорення», з поясненням у примітці про додаткову конотацію («відмова»).

#### ДЖЕРЕЛА

- Поппер, К. (1994a). *Відкрите суспільство та його вороги*. У 2-х т. Київ: Основи.  
Поппер, К. (1994b). *Злиденність історизму*. Київ: Абрис.  
Поппер, К. (2021). Логіка наукового відкриття. Огляд деяких фундаментальних проблем. *Актуальні проблеми духовності*, 22, 170—191.  
Поппер, К. (2022). Знання і психофізична проблема. Глава 5. Взаємодія і свідомість. *Актуальні проблеми духовності*, 23, 145—170.

- Loax, M., Zimmerman, D. (2003). Introduction. In: M. Loax, D. Zimmerman (Eds.), *The Oxford Handbook in Metaphysics* (pp. 1—7). Oxford University Press.
- Popper, K. (1935). *Logik der Forschung. Zur Erkenntnistheorie der modernen Naturwissenschaft*. Berlin: Springer.
- Popper, K. (1959). *Logic of Scientific Discovery*. London: Hutchinson.
- Popper, K. (1962). The Nature of Philosophical Problems and Their Roots in Science. In: K. Popper, *Conjectures and Refutations* (pp. 66—96). New York, London: Basic Books.
- Popper, K. (1975). How I See Philosophy. In: C.J. Bontempo, S.J. Odell (Eds.), *The Owl of Minerva: Philosophers on Philosophy* (pp. 41—55). New York: McGraw Hill.
- Popper, K. (1977). How I See Philosophy. In: A. Mercier, M. Svilar, P. Lang (Eds.), *Philosophers on their Own Work*, (Vol. 3, pp. 125—148). Berne, Frankfurt am Main, Las Vegas: Peter Lang.
- Popper, K. (1992). *In Search of a Better World. Lectures and Essays from Thirty Years*. London, New York: Routledge.
- Popper, K. (2002). *Logic of Scientific Discovery*. London, New York: Routledge.
- Tallis, R. (1997). *Enemies of Hope*. London: Macmillan Press.
- Williamson, T. (2008). *The Philosophy of Philosophy*. Blackwell Publishing.

Одержано 08.10.2024

Прийнято до друку після рецензування 20.12.2024

Підписана до друку 12.03.2025

## REFERENCES

- Loax, M., Zimmerman, D. (2003). Introduction. In: M. Loax, D. Zimmerman (Eds.), *The Oxford Handbook in Metaphysics* (pp. 1—7). Oxford University Press.
- Popper, K (1935). *Logik der Forschung. Zur Erkenntnistheorie der modernen Naturwissenschaft*. Berlin: Springer.
- Popper, K. (1959). *Logic of Scientific Discovery*. London: Hutchinson.
- Popper, K. (1962). The Nature of Philosophical Problems and Their Roots in Science. In: K. Popper, *Conjectures and Refutations* (pp. 66—96). New York, London: Basic Books.
- Popper, K. (1975). How I See Philosophy. In: C.J. Bontempo, S.J. Odell (Eds.), *The Owl of Minerva: Philosophers on Philosophy* (pp. 41—55). New York: McGraw Hill.
- Popper, K. (1977). How I See Philosophy. In: A. Mercier, M. Svilar, P. Lang (Eds.), *Philosophers on their Own Work*, (Vol. 3, pp. 125—148). Berne, Frankfurt am Main, Las Vegas: Peter Lang.
- Popper, K. (1992). *In Search of a Better World. Lectures and Essays from Thirty Years*. London, New York: Routledge.
- Popper, K. (2002). *Logic of Scientific Discovery*. London. New York: Routledge.
- Popper, K. (1994a). *The Open Society and Its Enemies*. [In Ukrainian]. Kyiv: Osnovy. [=Поппер 1994a]
- Popper, K. (1994b). *The Poverty of Historicism*. [In Ukrainian]. Kyiv: Abrys. [=Поппер 1994b)]
- Popper, K. (2021). The Logic of Scientific Discovery. A Survey of Some Fundamental Problems. [In Ukrainian]. *Actual Problems of Mind*, 22, 170—191. [=Поппер 2021]
- Popper, K. (2022). Knowledge and the Body-Mind Problem. Chapter 5. Interaction and Consciousness. [In Ukrainian]. *Actual Problems of Mind*, 23, 145—170. [=Поппер 2022]
- Tallis, R. (1997). *Enemies of Hope*. London: Macmillan Press.
- Williamson, T. (2008). *The Philosophy of Philosophy*. Blackwell Publishing.

Received 08.10.2024

Accepted for publication after review 20.12.2024

Signed for printing on March 12, 2025